

Niondeklassares kunskaper

NÖJAKTIGA i A-svenska och SVAGA i B1-svenska

I denna artikel ligger fokus på en utvärdering av lärresultat som Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) genomförde i A- och B1-svenska våren 2022. Utvärderingen gällde elevernas förmåga att tolka texter (hör- och läsförståelse), att producera texter och att kommunicera (att tala och att skriva). Utöver uppgifterna som mätte språkkunskaper fick eleverna besvara en enkät, som bland annat gällde deras uppfattningar om svenska. I enkäten ingick även påståenden om användningen av svenska på fritiden. I denna artikel tar vi upp några centrala iakttagelser som gäller resultaten. Mer information t.ex. om arbetssätten på lektionerna och elevbedömningen ingår i rapporterna som finns i referenslistan i slutet av artikeln.

Resultaten i ett nötskal

Enligt resultaten var elevernas genomsnittliga kunskaper i **A-svenska** högst nöjaktiga, vilket motsvarar vitsordet 7 (kunskapsnivåerna A2.1/A1.3). Bland delfärdigheterna var eleverna starkast i att skriva på svenska och näst starkast i att tala. Läsförståelse var den tredje starkaste färdigheten. De som studerade svenska enligt A1-läro kursen hade klart bättre resultat i hörförståelse jämfört med de elever som studerade enligt A2-läro kursen. I de andra delfärdigheterna var skillnaderna mellan läro kurserna små. Vid resultat tolkningen lönar det sig dessutom att notera att nivån för goda kunskaper (vitsordet 8) varierar i läro plansgrunderna (Utbildningsstyrelsen 2016). Den har lagts på två olika nivåer: A2.2 för förmåga att tolka texter och förmåga att kommunicera och A2.1

för förmåga att producera texter (i tal och skrift).

I **B1-svenska** är nivån för goda kunskaper A1.3. Enligt utvärderingen motsvarade elevernas kunskaper skolvitsordet 6 (kunskapsnivån A1.1/A1.2). De bästa resultaten fick eleverna i läsförståelsen och de svagaste i skrivuppgifterna där endast 13 % nådde nivån för vitsordet 8. Nästan två elever av tre (62 %) nådde inte nivån för goda kunskaper i en enda delfärdighet. Sedan år 2008 (Tuokko 2009) har lärresultaten i B1-svenska blivit ännu svagare.

Vid analysen av sambandet mellan elevernas språkkunskaper och **bakgrundsinformationen om eleverna** framkom att det fanns skillnader mellan läro kurserna. I B1-svenska var flickornas språkkunskaper bättre än pojkarnas medan det i A-läro kursen endast framkom små skillnader mellan pojkar och flickor. I båda läro kurserna upptäcktes de största skillnaderna i språkkunskaperna då resultaten studerades i förhållande till elevernas planer för fortsatta studier. Elever som tänkte fortsätta till gymnasiet hade klart bättre språkkunskaper inom alla delfärdigheter i förhållande till dem som sökte till yrkesutbildningen.

Vid en jämförelse av elevernas utvärderingsresultat och vitsord framgick att elever som hade samma resultat i utvärderingen hade fått rätt så varierande vitsord i olika skolor. Det fanns en skillnad från omkring ett vitsord (A-svenska) till drygt ett vitsord (B1-svenska) mellan de kunskaper som eleverna visade i utvärderingen och elevernas slutvitsord. Här är det dock skäl att minnas att utvärde-

ringen framför allt gällde de innehåll i läro plansgrunderna som har direkt anknytning till språkkunskaperna.

Bland de faktorer som gällde lärmiljön konstaterades att eleverna i Sydvästra Finland fick de bästa resultaten i A-svenska. I B1-svenska var det eleverna i Lappland och i Norra Finland som nådde de bästa resultaten. Skillnaden kan åtminstone delvis bero på att A-svenska nästan enbart studeras i de stora städerna i Södra och Sydvästra Finland. I NCU:s sampel ingick inte elever från Norra Finland eller från landsbygden. Orsakerna till de goda resultaten i Lappland och Norra Finland kan för B1-svenskans del sökas i invånarnas nära kontakter med Sverige och Norge i fråga om arbete, fritid och vardag.

Elevernas uppfattningar

I NCU:s utvärderingar av lärresultat undersöker vi också elevernas uppfattningar. I utvärderingen i svenska gällde dessa frågor hur mycket eleverna tyckte om ämnet svenska, vilken nytta de hade av svenskan och vilken uppfattning de hade om sina egna kunskaper.

I A-svenska var uppfattningarna i genomsnitt neutrala. Jämfört med resultaten år 2013 (Hildén & Rautopuro 2014) är det endast uppfattningarna om nyttan med svenska som har blivit en aning mer negativa. Däremot har elevernas uppfattningar i B1-svenskan blivit mer negativa i alla tre dimensioner sedan utvärderingen år 2008 (Tuokko 2009). Den största förändringen gäller hur mycket eleverna tycker om att läsa svenska. Enligt vår senaste utvärdering från 2022 är inställningen i genomsnitt

negativ (mv 2,4 på skalan 1–5), medan den år 2008 ännu var neutral (mv 3,3). Även i jämförelse med övriga ämnen, som till exempel matematik, modersmål och A-engelska, är inställningen betydligt mer negativ. Det här framgår i figuren till höger.

Användning av svenska på fritiden

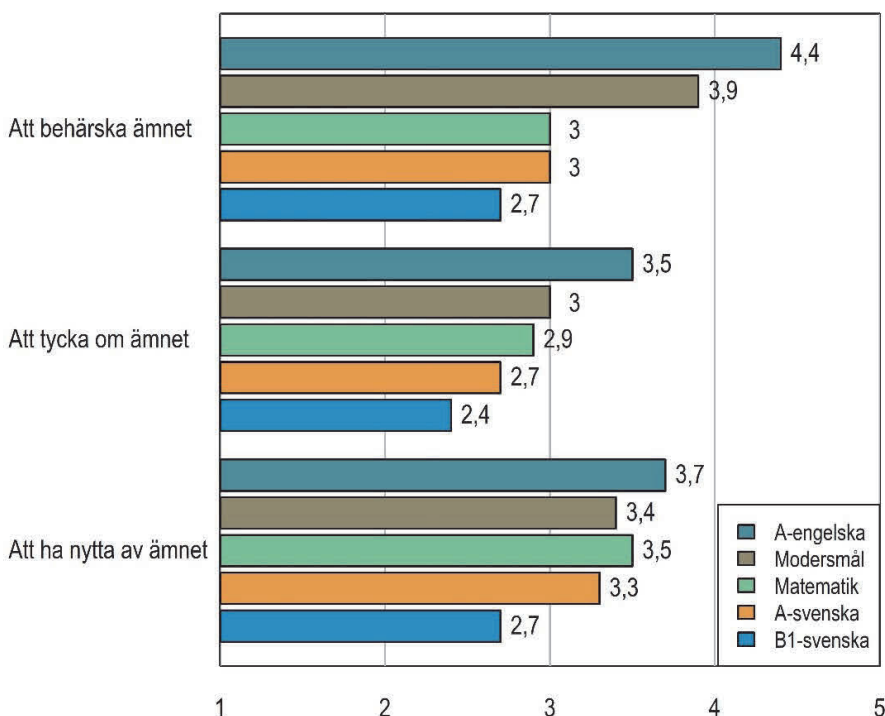
I elevenkäten fick eleverna uppge hur ofta de använder svenska i olika situationer utanför skolan. I båda lärokurserna begränsade sig elevernas användning av svenska i huvudsak till lektionerna, eftersom majoriteten av eleverna aldrig eller bara sällan använde svenska på sin fritid. Om eleven trots allt använde svenska på sin fritid ens ibland, hade det samband med kunskaperna. De vanligaste situationerna då A-svenska användes på fritiden var informationsuppläsningar till exempel på tåg samt nordiska TV-serier och filmer. I B1-svenska lyssnade eleverna också på den upplästa informationen till exempel på tåg.

Vad borde man då göra för att förbättra resultaten?

Med utgångspunkt i resultatet utarbetades flera utvecklingsrekommendationer för undervisning och studier i svenska. En del av dem är gemensamma för båda lärokurserna, andra gäller framför allt B1-svenskan.

Det viktigaste i B1-svenskan är att hitta konkreta tillvägagångssätt som uppmuntrar till studier i svenska och förbättrar studiemotivationen. Eleverna behöver få en klar bild av hur viktigt det är att kunna svenska med tanke på fortsatta studier och arbetslivet. En ökad andel obligatoriska studier i B1-svenska är ändå inte det enda sättet som kan tänkas förbättra kunskaperna. Vi befinner oss i en situation då eleverna är omotiverade eftersom de inte tycker om att studera svenska och inte uppfattar att de har nytta av studier i svenska.

En annan utvecklingsrekommendation gäller kontinuiteten i studierna och detta framför allt i B1-svenska. Men inte heller i A-svenskan fungerar kontinuiteten väl. När majoriteten av eleverna inte uppnår de mål som har satts upp i den grundläggande utbildningen, är elevernas förutsättningar för att fortsätta sina studier i svenska på andra stadiet och inom den högre utbildningen helt otillräckliga. Det är inte möjligt att med de nuvarande resurserna minska på det

Figur 1. Elevernas uppfattningar om olika skolämnen.

stora avståndet mellan målnivåerna för grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen samt högskolestudier. Elevernas utgångsnivå i början av andra stadiet är enligt utvärderingen för svag för att det ska vara möjligt. Frågan om att kunna (eller inte kunna) svenska är en viktig språkpolitisk fråga, som kräver explicita lösningar.

I A-svenska bör möjligheterna att studera enligt A-lärokursen förbättras utanför städer och tätorter. Överhuvudtaget måste svenskans synlighet och användningsmöjligheter bli mångsidigare i skolorna. Eftersom elevernas uppfattningar om A-svenskan ännu är ganska neutrala bör detta utnyttjas för att öka elevernas tilltro till sitt eget kunnande

och till att det lönar sig att studera svenska och ha mångsidiga språkkunskaper. Vikten av mångsidiga språkkunskaper bör synliggöras redan i den grundläggande utbildningen och detta gäller inte enbart kunskaperna i svenska. De ungas uthållighet och förmåga att sätta konkreta mål för sitt lärande bör utvecklas. Samtidigt bör man inse att alla elever inte alltid klarar av att ta ansvar utan behöver stöd av läraren. ■

Deltagare:

- A-svenska: 1 439 elever, 50 skolor och 30 lärare
- B1-svenska: 4 260 elever, 94 skolor och 70 lärare
- 91 rektorer

REFERENSER:

- Hildén, R. & Rautopuro, J. 2014. Ruotsin kielen A-oppimäärän oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013. Julkaisut 2014:1. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2014/09/KARVI_0114.pdf
- Härmälä, M. & Marjanen, J. 2023. A-ruotsin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2022. Julkaisut 24:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Härmälä, M. & Marjanen, J. 2023. B1-ruotsin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2022. Julkaisut 10:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://karvi.fi/publication/b1-ruotsin-oppimistulokset-perusopetuksen-paattovaiheessa-2022/>
- Tuokko, E. 2009. Miten ruotsia osataan peruskoulussa? Perusopetuksen päättövaiheen ruotsin kielen B-oppimäärän oppimistulosten kansallinen arviointi 2008. Oppimistulosten arviointi 2/2009. Helsinki: Opetushallitus. https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/OPH_0109.pdf